

УДК 37.013.2:001.895

К. О. Мельник,
вчитель
(ЗОШ №27, м. Житомир)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто умови, необхідні для ефективної реалізації інноваційних педагогічних технологій. Виокремлено етапи впровадження інновацій у загальноосвітній школі, ймовірні проблеми та шляхи їх вирішення. Особлива увага приділена проблемі готовності педагогів до інноватики та необхідності грамотного керівництва цим процесом. Зроблено висновок, що готовність педагогів до проектування інноваційних технологій виховного процесу визначається як рівнем знань, так і формуванням у педагогів відповідних умінь і навичок проектувальної діяльності, а також індивідуально-ціннісного ставлення до нововведень.

Формування нового типу суспільства передбачає зміни у сучасній системі освіти. Соціальний розвиток значною мірою впливає на зміну та вдосконалення навчальних технологій в контексті процесів глобалізації, зростання мобільності науки та освіти, посилення міжкультурних обмінів, що стимулюють впровадження педагогічних інновацій, гуманістична спрямованість яких покликана забезпечити розвиток творчого потенціалу нації, досягнення високого професійного рівня особистості.

Основні методологічні й теоретичні положення інноваційної педагогічної діяльності визначені в працях К. Ангеловські, І. Д. Беха, Ю. З. Гільбуха, І. М. Дичківської, І. П. Підласого, С. Д. Полякова, М. М. Поташника, Г. К. Селевка, В. А. Сластьоніна та інших. Водночас, у наукових дослідженнях відсутній систематичний аналіз умов успішної реалізації педагогічних технологій, що і є завданням нашого дослідження.

Вважаємо необхідним зазначити, що інноватика в педагогіці існує на двох рівнях: теоретичному і практично-технічному. Причому перший рівень можна вважати достатньо розробленим: формулюються нові ідеї, концепції інноваційних педагогічних процесів. Однак їх впровадження у практичну діяльність недостатньо активне. Шляхом подолання такої невідповідності теоретичних досліджень у сфері інноватики і практичного їх застосування є визначення ефективних педагогічних умов реалізації інноваційних технологій в системі діяльності загальноосвітнього навчального закладу, що і зумовлює актуальність нашої теми.

Метою даної статті є розгляд основних умов, необхідних для успішної реалізації інноваційних технологій. Реалізуємо цю мету шляхом вирішення поставлених **завдань**: розглянути етапи впровадження інноваційних технологій та проаналізувати можливі труднощі та умови на кожному з них окремо, здійснити теоретичний аналіз готовності педагогів до інноваційної діяльності, окреслити основні проблеми, що можуть виникнути та умови їх успішного вирішення.

Освітня політика України наголошує на необхідності використання інноваційних педагогічних технологій в загальноосвітній школі. Основою нормативної бази інноваційної діяльності в освіті є Закони України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про авторське право і суміжні права", "Про науково-технічну інформацію", "Про наукову і науково-технічну експертизу", "Про інноваційну діяльність", "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", Положення "Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності". У цих державних документах йдеться про важливість організації інноваційної діяльності та визначаються перспективи розвитку освіти.

Варто зазначити, що Колегія Міністерства освіти і науки України визначила пріоритетні напрями інноваційної діяльності галузевого рівня у сфері освіти, до яких віднесено:

- впровадження інноваційних технологій навчання;
- застосування інтерактивних методів навчання з використанням інформаційних технологій;
- створення комп'ютерно-орієнтованих методів навчання з різних предметів і навчальних дисциплін;
- розробку і впровадження новітніх дидактичних моделей та технологій профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах;
- використання програмових засобів навчального та наукового призначення, новітніх програм, посібників та методичних матеріалів нового покоління, у тому числі – електронних [1: 2].

Концептуальним для нашого дослідження є ствердження, що стратегія реалізації інноваційних педагогічних технологій в загальноосвітній школі передбачає суттєві зміни в існуючих педагогічних системах, осмислення цілей і змісту їх діяльності та перехід від неефективних шаблонів до творчої ініціативи й індивідуальної відповідальності педагогів у проектуванні й організації педагогічного процесу.

На думку науковців, інноваційні педагогічні технології охоплюють певні теоретичні блоки: 1) створення нового в системі освіти і педагогічної науки; 2) сприйняття нового соціально-педагогічними

працівниками; 3) застосування педагогічних нововведень; 4) підготовку рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів та управління ними [2: 11].

Таким чином, інноваційні педагогічні технології, які поєднують створення, освоєння та застосування педагогічних нововведень, здатні значно прискорити процеси розвитку та перетворення системи освіти, що і зумовлює їх використання в системі освіти на різних її рівнях.

Розглянемо один із аспектів реалізації таких технологій.

Під поняттям "педагогічні інноваційні технології" дослідники розуміють нову сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка приносить суттєві зміни у результат педагогічного процесу. Педагогічне нововведення – це комплексний процес створення та використання нових педагогічних технологій для кращого задоволення нових суспільних потреб. Особливістю педагогічних технологій вважаємо забезпечення цілісного педагогічного впливу, зорієнтованого на головних суб'єктів навчально-виховного процесу – вчителя і учня. Отже, застосування інноваційних технологій не є самоціллю у процесі навчання та виховання. Його метою можна вважати оптимізацію навчально-виховного процесу, відповідність його умовам життя. Саме в цьому аспекті важливим є визначення ефективних умов реалізації інноваційних технологій з метою підвищення результативності освітньо-виховної діяльності.

Кожне нововведення впроваджується поступово, проходить певні етапи становлення для успішного і тривалого використання інноваційних технологій. Дуже важливою є ефективна реалізація інновацій на всіх стадіях, забезпечення логічної, організаційної їх взаємопов'язаності, наступності з огляду на те, що будь-яке нововведення повинно відповідати об'єктивним потребам суспільної, зокрема, педагогічної практики, професійним, організаційним, фінансовим та іншим можливостям тих, хто має намір його впровадити.

Розглянемо **основні етапи процесу впровадження нововведень у практику шкільної системи освіти**. Долучаємося до думки Л. Ващенко, що цей процес можна умовно поділити на 7 етапів:

Перший етап – усвідомлення педагогічним колективом необхідності змін та нововведень і готовності впроваджувати інновації в навчально-виховний процес, що передбачає необхідність моніторингу якості освіти, аналізу показників цих досліджень та розуміння, що реальний стан навчально-виховного процесу не відповідає новим тенденціям розвитку суспільства. Важливою умовою реалізації інноваційних педагогічних технологій є пояснення причин змін та мотивація педагогів до використання інноваційних методів навчання.

Другий етап – пошук та актуалізація нових ідей. На цьому етапі формується творча група, основна мета діяльності якої – розробка та оформлення інноваційних ідей у проект чи програму, а також виявлення кола проблем, які необхідно вирішити, актуалізація нових ідей та їх обговорення. Тобто для забезпечення позитивного результату нововведення повинно виступати засобом вирішення актуальної для даної школи проблеми.

Третій етап – здійснення проектування нововведення. Творчою групою визначається майбутня перспектива та стратегія досягнення поставленої мети. У підготовленому проекті інноваційних технологій повинна бути озвучена мета, завдання та основні заходи щодо реалізації нових ідей, необхідні ресурси для ефективного досягнення цілей та методика виявлення ефективності інноваційних процесів, що передбачає активну участь учителів в обговоренні проекту та плануванні нововведень з метою формування мотивації щодо результативності реалізації нововведень. Важливо, що інноваційні технології повинні впроваджуватися у цілком конкретних умовах і орієнтуватися на вирішення чітко окреслених педагогічних задач.

Четвертий етап – апробація нової педагогічної ідеї, експериментальна перевірка цих нововведень. На цьому етапі важливим є врахування готовності колективу до реалізації інноваційних технологій, мотивації педагогів, наявності стресів, функціональної невизначеності, поінформованості кадрів. Необхідно створити комфортні умови для усіх суб'єктів інноваційної діяльності. Вважаємо, що на цьому рівні інновації повинні попередньо проходити експериментальну перевірку та аналіз ефективності їх застосування, яка супроводжується контролем як з боку педагогів, так і з боку психологів, соціологів. Тобто для забезпечення найбільшої ефективності цей експеримент повинен бути комплексним.

П'ятий етап – це підготовка суб'єктів навчально-виховного процесу до роботи в нових умовах, що здійснюється, як правило, в умовах перепідготовки кадрів і передбачає: продуманий вибір стилю управління, засобів оцінки та контролю проміжних результатів, делегацію повноважень. Варто зазначити, що від готовності учасників до інноваційної діяльності залежить ефективність нововведень. Також важлива на цьому етапі роль наставника, керівника творчої групи, науковця. Окрім того інновації мають бути технологічно забезпеченими і орієнтованими на прояв особистісних якостей, професійних умінь і навичок учителів.

Шостий етап передбачає **формування позитивного ставлення колективу до нововведень**. Оскільки в процесі впровадження інноваційних технологій можуть виникнути труднощі щодо нового режиму

роботи, необхідності постійного навчання. Шляхом їх подолання є якісна робота щодо підготовки педагогічного колективу до введення інновацій.

Сьомий етап – оприлюднення результатів використання інноваційних педагогічних технологій на рівні батьків, учителів, органів державного управління [3: 23].

Проаналізувавши етапи впровадження інновацій, можна дійти висновку, що однією з умов реалізації інноваційних педагогічних технологій є готовність педагога до інноваційної діяльності, яка тлумачиться як "...складне інтегративне новоутворення особистості, суть якого складають взаємодія мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного і оцінно-рефлексивного компонентів" [2: 28]. Ці компоненти забезпечують: 1) творчу спрямованість вчителя; 2) його обізнаність з інноваційними технологіями; 3) визначення рівня готовності до інноваційної діяльності.

Учителі, крім готовності до впровадження інновацій, повинні мати належну кваліфікаційну підготовку для забезпечення реалізації принципу релевантності (відповідності завдань, які будуть поставлені, професійним та особистісним можливостям педагогів з огляду на те, що деякі з них володіють різними методиками навчання та виховання, вміло застосовують їх на практиці, однак через недостатній рівень мотивації до реалізації творчого потенціалу можуть не відчувати потреби в необхідності застосування інновацій у своїй педагогічній діяльності). Тому необхідною умовою реалізації інноваційних педагогічних технологій є спеціальна підготовка або перепідготовка вчителя, осмислення ним досвіду діяльності та формування розуміння необхідності залучення до неї.

Тож вважаємо, що для реалізації інноваційних педагогічних технологій необхідно вивчити роботу учителів, звернувши уваги на такі характеристики педагогічної діяльності в умовах введення інновацій:

- ставлення педагогів до новаторства та ступінь їх поінформованості про проблеми діяльності педагога-новатора;
- особливості мотиваційної сфери педагогів, які беруть участь в інноваційній діяльності;
- систему уявлень педагогів про формування цілей власної діяльності;
- рівень самооцінки теоретичних знань і професійної готовності педагога до інноваційної педагогічної діяльності;
- вміння вчителя оцінити ефективність апробованих і впроваджуваних педагогічних нововведень та ін.

Однак, окрім невідповідності педагогічних працівників до нововведень, можуть виникнути певні труднощі у процесі реалізації інноваційних технологій, а саме:

1. Потенційно ефективні інновації не впроваджуються або впроваджуються із значним запізненням, а це значно обмежує можливості одержання корисного ефекту від їх використання.

2. Нерідко значні зусилля спрямовуються на впровадження інновації, яка не володіє необхідним інноваційним потенціалом як наслідок помилок в оцінюванні її корисності. Іноді стимулом для впровадження новації стає її модність, а не очікуваний педагогічний ефект.

3. Низький ефект від впровадження новації виникає внаслідок явного чи прихованого її опору або неправильної організації інноваційних процесів.

4. Спостерігається значне перевищення витрат на впровадження новацій порівняно з прогнозованими показниками.

5. Непомірно тривалими є терміни впровадження інновацій.

Ці проблеми – наслідок неправильного оцінювання та використання часу, фінансових, організаційних, кадрових та інших ресурсів, неврахування особливостей впровадження технології, недостатньо продуманий моніторинг проміжних результатів нововведень або сильний опір консервативно налаштованих педагогічних працівників. Таким чином, через певні недоліки у організації та впровадженні нереалізованими можуть залишитися актуальні та продуктивні інноваційні технології, що, в свою чергу, зумовлює необхідність:

- мати у розпорядженні оптимальний набір ресурсів (фінансових, організаційних, кадрових);
- володіти управлінською культурою, професійним і діловим авторитетом, необхідними для переконання педагогічного колективу;
- об'єднувати зусилля педагогів на подолання різноманітних труднощів, які неминуче супроводжують людей, які наважилися утвердити у педагогічній практиці нове.

Ще однією важливою умовою реалізації інноваційних технологій є чітке конкретне формулювання мети. Це дає змогу робити висновки про доцільність тривалого використання обраного нововведення та оцінювати результати його ефективності. Мета кожного етапу має бути спрямована на досягнення загальної мети введення інновацій, що вимагає від ініціаторів докладного пояснення, тлумачення педагогам змісту поставлених цілей, що зумовить їх сприйняття усіма учасниками інноваційного процесу. Іноді для досягнення єдності цілі інновацій можуть бути дещо скориговані. Оскільки важливо, щоб керівники загальноосвітнього закладу та викладачі мали спільну мету.

Важливою умовою реалізації інноваційних педагогічних технологій є взаємозв'язок кожного нового етапу з попереднім. Для цього необхідно узгоджувати цілі, переходячи від одного етапу до наступного. Наприклад, етап пошуку та актуалізації нових ідей тісно пов'язаний зі здійсненням проектування

нововведення творчою групою. Так, спочатку виявляється коло проблем, які необхідно вирішити, а потім визначається мета, завдання та основні заходи щодо реалізації нових ідей, необхідні ресурси для ефективного досягнення цілей та методика виявлення ефективності інноваційних процесів.

Як вже зазначалося вище, необхідною умовою успішної реалізації інноваційних педагогічних технологій є наявність у розпорядженні оптимального набору ресурсів та можливості досягти очікуваних результатів за найменших витрат цих ресурсів. Важливо, щоб учасники процесу мали їх у своєму арсеналі та могли вміло використовувати залежно від необхідності.

Оскільки, реалізація інноваційних технологій – це складний за структурою процес, до якого залучена група людей, важливо забезпечити якісний обмін інформацією. Комунікація може бути вертикальною (між підлеглими та їх керівниками) та горизонтальною (спілкування у групі). Цей процес може бути ускладнений комунікативними бар'єрами (дезінформацією, провокативним загостренням стосунків тощо). Тому керівники навчального закладу повинні заздалегідь спрогнозувати ефективні комунікативні механізми, впровадити їх та контролювати процес обміну інформацією. Отже, доступність, своєчасність та достовірність інформації, сприятливий мікроклімат в колективі, виявлення та подолання конфліктів є важливими умовами реалізації інноваційних технологій.

Кожен етап інноваційного процесу передбачає використання різних методів. На деяких етапах важливо здійснити розподіл обов'язків та визначення відповідальності, але є ситуації, коли педагоги повинні проявити ініціативу та творчий підхід і тоді розподіл обов'язків може бути навіть шкідливим у процесі досягнення спільного результату. Тому ще однією важливою умовою реалізації інноваційних технологій вважаємо професійне та досвідчене керівництво цим процесом.

Тож, розглянувши **основні етапи реалізації інноваційних педагогічних технологій у практику шкільної системи освіти, приходимо до висновку, що** важливою є ефективна реалізація нововведення на всіх стадіях, забезпечення логічної, організаційної їх взаємопов'язаності, наступності. Нововведення повинно відповідати об'єктивним потребам суспільної, зокрема, педагогічної практики, професійним, організаційним, фінансовим та іншим можливостям тих, хто має намір його впровадити.

Узагальнюючи отримані результати, можна стверджувати, що готовність педагогів до проектування інноваційних технологій виховного процесу визначається як рівнем знань, так і формуванням у педагогів відповідних умінь і навичок проектувальної діяльності, а також, індивідуально-ціннісного ставлення до нововведень.

Вважаємо, що якість реалізації інноваційного процесу зумовлюється його цілями, методами і засобами, організованістю, знаннями, здібностями, зацікавленістю виконавців у досягненні найвищих результатів, особливостями комунікації між ними. Ще однією важливою умовою успішної реалізації інноваційних педагогічних технологій є мотивація та підготовленість виконавців. Це означає, що для виникнення у педагогів зацікавленості в досягненні необхідних результатів інноваційної діяльності потрібно створити відповідні умови, передбачити колективні, персональні стимули, а також провести підготовку чи перепідготовку кадрів.

Таким чином, розглядаючи умови реалізації інноваційних педагогічних технологій в загальноосвітній школі відповідно до етапів їх впровадження на практичному рівні управління, **перспективами подальших досліджень** вважаємо визначення ефективних форм, методів, засобів впровадження інноваційних технологій в практику діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки" // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 6. – С. 2–4.
2. Уруський В. І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності / В. І. Уруський. – Тернопіль : ТОКІІПО, 2005. – 96 с.
3. Ващенко Л. Рівні управління інноваційними процесами / Л. Ващенко // Директор школи. – 2007. – № 8 – С. 6–28.
4. Даниленко Л. Інноваційна діяльність у загальноосвітніх навчальних закладах / Л. Даниленко // Директор школи. – 2000. – № 20. – 5 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
6. Підласий І. Педагогічні інновації / І. Підласий, А. Підласий // Рідна школа. – 1998. – № 12. – С. 3–17.
7. Суліма Є. Інноваційно-інформаційний розвиток освіти / Є. Суліма // Рідна школа. – 2010. – № 9. – С. 3–8.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Zakon Ukrainy "Pro osnovni zasady rozvytku informatsiinogo suspil'stva v Ukraini na 2007–2015 roky [The Ukrainian Law "On the Principal Bases of the Ukrainian Society's Informational Development for 2007-2015 Years] // Uriadovyi kur'ier [Governmental Courier]. – 2007. – № 6. – S. 2–4.
2. Urus'kyi V. I. Formuvannia gotovnosti vchyteliv do innovatsiinoi diial'nosti [Teachers' Readiness Formation to the Innovational Activity] / V. I. Urus'kyi. – Ternopil : TOKIIPPO, 2005. – 96 s.
3. Vashchenko L. Rivni upravlinnia innovatsiinyh protsesamy [The Management Levels of the Innovational Processes] / L. Vashchenko // Dyrektor shkoly [The School Principal]. – 2007. – № 8. – S. 6–28.

4. Danylenko L. Innovatsiina diialnist' u zagalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Innovational Activity in the Educational Establishments] / L. Danylenko // Dyrektor shkoly [The School Principal]. – 2000. – № 20. – 5 s.
5. Dychkivska I. M. Innovatsiini pedagogichni tekhnologii [Innovational Pedagogical Technologies] / I. M. Dychkivska. – K. : Akademydav, 2004. – 352 s.
6. Pidlasyi I. Pedagogichni innovatsii [Pedagogical Innovations] / I. Pidlasyi, A. Pidlasyi // Ridna shkola [The Native School]. – 1998. – № 12. – S. 3–17.
7. Sulima Ye. Innovatsiino-informatsiyni rozvytok osvity [Innovational-Informational Society's Development] / Ye. Sulima // Ridna shkola [Native School]. – 2010. – № 9. – 96 s.

Матеріал надійшов до редакції 08.11. 2011 р.

Мельник К. О. Реализация инновационных педагогических технологий в общеобразовательной школе как педагогическая проблема.

В статье рассмотрены условия необходимые для эффективной реализации инновационных педагогических технологий. Выделены этапы внедрения инноваций, вероятные проблемы на каждом из этапов и возможности их решения. Особое внимание уделено проблеме готовности педагогов к инноватике и необходимости грамотного руководства этим процессом. Сделан вывод, что готовность педагогов к проектированию инновационных технологий воспитательного процесса определяется как уровнем знаний, так и формированием у педагогов соответствующих умений и навыков проективной деятельности, а также индивидуально-ценностного отношения к нововведениям.

Mel'nyk K. O. The Realization of the Innovational Pedagogical Technologies in the Secondary School as a Pedagogical Problem.

The article focuses on the conditions of the effective realization of the innovational pedagogical technologies. Stages of innovations, possible difficulties on every stage and the possibility of their eliminating are distinguished. The attention is drawn to the problem of teachers' readiness to the innovations and the necessity of the correct management. It is concluded that the teachers' readiness to the designing of the innovational technologies of the educational process is determined both by the level of knowledge and the teachers' formation of the certain designing skills and also the individual evaluative relationship to the innovations.